

У СВІТІ ВЛАСНИХ НАЗВ

<https://doi.org/10.37919/0201-419X.2022.96.18>

УДК 811.161.2'373.2

ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ ОСОБОВОГО ІМЕНІ ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

АНДРІЄНКО

Лілія Олегівна,

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу мов України Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001, E-mail: lileja842@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5113-6966>

Liliia

ANDRIIENKO,

PhD in Philology, senior researcher of the Department languages of Ukraine O. O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine, 4 Hrushevskiyi St., Kyiv 01001, Ukraine, E-mail: lileja842@gmail.com

*У статті осмислено феномен поліваріантності особового імені. Подано авторську дефініцію терміна **поліваріантність особового імені**. Здійснено аналіз варіантної парадигми окремих імен, за якими в сучасному українському антропоніміконі закріпився статус офіційно-документальних. Простежено шляхи й способи розподілення вихідного імені, розглянуто окремі варіанти одного імені за характером змін, які відбувалися в системі вокалізму, консонантизму і на структурно-морфологічному рівні. На численних прикладах чоловічих та жіночих особових імен проаналізовано найтиповіші адаптивні зміни, що привели до появи варіантних рядів.*

Ключові слова: власне ім'я, особове ім'я, антропонім, український антропонімікон, поліваріантність особового імені, морфологічна й структурна адаптація.

Особове ім'я – ім'я особи, імення людини народжується з материнського і батьківського благословення й супроводжує її все життя, міцно вплітається в канву національної традиції, стає невід'ємною частиною світової культури. Пам'ять слова, пам'ять імені – категорії історичні. Адже саме в категоріях спадкоємності осмислюється вибір і присвоєння імені, знаходження його для конкретної людини в космосі імен, пошук наймилозвучніших варіантів, суголосних характерові й вдачі того, хто отримає це ім'я, поширення, наділення культурними смислами тощо.

Ця пам'ять проявляється, зокрема, у поліваріантності особового імені, що свідчить про змінність його матеріальної оболонки, підвладної часові й місцю. Водночас «нема найменших підстав вважати національномовну своєрідність структури особових імен суто формальним, зовнішнім явищем: за специфічними структурними рисами особового імені часто криється значний масив етнокультурної інформації» [Белей 2016: 199].

Тож не випадково особове ім'я є об'єктом вивчення багатьох мовознавчих дисциплін, які охоплюють широкий спектр досліджень у галузі етимології, діалектології, історії мови, аж до інтегративних студій з лінгвокультурології, етнолінгвістики й соціономастики, і знаходять практичне застосування у сфері кодифікації мови, прескриптивного мовознавства, перекладу й міжмовної ідентифікації власних назв, лінгвістичної експертизи документальних записів імені, мовної освіти тощо.

Український іменник є національним надбанням, тому, безперечно, заслуговує на всебічне вивчення і з погляду етнокультурного, і з суто лінгвістичного.

Найпотужніший пласт українського іменника становлять хресні ймення, запозичені з давньогрецької, давньоєврейської, латинської мов та мов народів, дотичних до візантійської культури. З плином часу імена, котрі набували на українських територіях поширення й популярності, поставали у відмінних фонетичних варіантах та розбіжних структурно-морфологічних формах (і що популярнішим було ім'я, то більше його варіантів виникало), у яких все виразніше оприявнювалися характерні риси української мови. Таким чином: «Чужі формою, незрозумілі щодо змісту грецькі й старожидівські (єврейські) хресні ймення від XII в. український народ перероблює, зв'язуючи їх з українськими творивами» [Сімович 1931: 2]. Системний характер цих змін спричинив до появи низки варіантів одного й того ж імені, або до *поліваріантності особового імені*.

Під *поліваріантністю особового імені* розуміємо належну до національного іменника, відображену в узусі й зафіксовану в лексикографічних ономастичних джерелах множину варіантів особового імені, яка характеризується різноманітністю морфонологічних форм і структурно-словотвірних типів, котрі постали на певному синхронному зрізі унаслідок системних мовних змін у процесі усталення питомих і освоєння запозичених пропріальних назв, кожна з яких за сукупністю релевантних ознак співвідносна із протоонімом.

Розрізняємо варіанти *за функціональним призначенням / стилевим навантаженням*, які, своєю чергою, поділяємо на: 1) офіційно-документальні (стилістично нейтральні); 2) неофіційні, а це: а) стилістично марковані (урочисто-церковні, фамільярно-простомовні); б) емоційно забарвлені (пестливі, демінутивні, аугментативні), та *за структурними типами*: 1) повні; 2) розмовно-гіпокористичні, скорочені.

У фокусі нашої уваги – варіанти імен, які в сучасному українському антропоніміконі мають статус офіційно-документальних. Ретроспективний аналіз варіантної парадигми таких імен дає можливість розглянути окремі варіанти одного імені за типом цих змін.

У системі вокалізму слід відзначити явище, властиве всім східнослов'янським діалектам і згодом відображене в українській літературній мові: передавання грецького короткого голосного [a] через [o], унаслідок чого усталилася практика запису імен грецького походження українською мовою через o: гр. Ἀλέξανδρος – Олександр, гр. Ἀλέξιος – Олексій, гр. Ἀβέρκιος – Оверкій і под.

Водночас у деяких іменах збереглося двояке написання: *Авксένтій – Овксένтій, Оксάνα – Оксένія – Аксένія, Арéφα – Орéфа, Авράμ – Овράμ, Авер'ян – Овер'ян, Авέρкiй – Овέρкiй*.

В окремих іменах початковий голосний (грецький короткий [a]) зникав: гр. Ἀγάφιας: *Агафія – Гафія*, гр. Ἀγαθών: *Агафón – Гапón*, гр. Ἀναστάσιος: *Анастás – Настás*, гр. Ἀναστάσια: *Анастásія – Настásія*.

Тенденція до втрати початкового голосного відобразилася в інших іменах грецького й негрецького походження: гр. Γλαρίον – *Ларіон*, гр. Πολίτ – *Політ*, гр. Опанás – *Панás*, лат. Агриπίна – *Горпіна*, гр. Γλικέρια – *Ликéра*, д.-фр. Елеонóра – *Леонóра*, гр. Євдокіа – *Докіа*, д.-євр. Єлизавéта – *Лизавéта*, гр. Єфросиніа – *Фросіна*, д.-лат. Ігнát – *Гнát*, д.-євр. Ісák – *Сакіі*, гр. Оксάνα – *Ксénія*.

Варіативність написання імен виникала через втрату початкового [й]: *Йосип – Оси́п, Йосафа́т – Сафа́т, Юліа́н – Улія́н, Юсти́на – Усти́на*; або появу протетичного приголосного: *Аві́ло – Ва́вило, Є́лій – Ге́лій, Євдо́кія – Ві́вдя*.

Однією із найвиразніших фонетичних рис української мови, засвідченою ще в староукраїнських пам'ятках, є заміна початкового [je] на [o], яка розпочалася з втрати протетичного [j], що зумовило появу нормативних варіантів на зразок: *Єфра́м – Охри́м, Євста́фій – Євста́хій – Оста́п, Євста́хія – Оста́фія, Євсе́вій – Овсі́й*. Але в єдиному варіанті закріпилися написання *Оле́на* (хоч р. *Еле́на*, болг. *Елена*, с. *Елена*, м. *Елена*, п., ч. *Helena*, слц. *Helena* < гр. Ἑλένη), *Омелья́н* (хоч р. *Емелья́н*, бр. *Емяля́н*, м. *Емилија́н*, болг. *Емилиан*, с. *Емилија́н*, п. *Emilian*, ч. слц. *Emilián*, слн. *Еміліја́н* < с.-гр. Αμιλιανός), *Олефі́р* (хоч р. *Елефе́рій*, болг. *Елевте́ри*, м. *Елевте́ри*, с. *Елеуте́рије*, п. *Eleutery*, слн. *Elevterij* < гр. Ἐλευτέριος).

Передумовою варіативності стали зміни, що привели до появи секундарного [а] з [е] після початкового [j] в іменах: *Євдокі́я – Явдо́ха, Євдокі́м – Явдокі́м; Євті́хій – Явту́х, Єремі́я – Яре́ма, Єрмола́й – Ярмола́й, Єлисе́й – Ялисе́й*.

Обниження [е] до [а] під впливом плавних приголосних [л] і [р], що стояли після [е], підтримане регресивною асиміляцією, зумовило появу варіантів: *Герасі́м – Гарасі́м* (гр. Γεράσιμος), *Пелаге́я – Пала́жка* (Πελαγία).

В основах імен, переважно давньоєврейського походження, відбулося стягнення голосних, на зразок: *Авра́м* (пор. давнє укр. *Авраамъ*, рос. *Авраам*), *Гаврі́ло* (пор. давнє укр. *Гавришль*, рос. *Гавриил*), *Дані́ло* (давнє укр. *Данишль*, рос. *Даниил*), але нечисленні імена *Ааро́н – Аро́н, Іса́к – Ісаа́к* функціонують як офіційні варіанти з відмінним стильовим маркуванням.

Чергування, що засвідчують появу секундарного [і] на місці етимологічного [о] в новому закритому складі, відображені у варіативності особових імен: *Анто́н – Анті́н, Нестор – Несті́р, Никі́фор – Ничі́пір, Прокі́пій – Прокі́п, Севе́р – Севі́р, Тіхон – Тіхі́н* (але *Фе́дір, Харито́н, Амвро́с*).

У галузі консонантизму однією з найприкметніших рис української мови, яка виразно проявилася в національному антропоніміконі (переважно в іменах давньогрецького походження або тих, що прийшли в наш іменник через грецьку мову), є заміна звука [ф] на [п] *Стефа́н – Степа́н, Агафо́н – Агапо́н, Афанасі́й – Опана́с – Пана́с, Софра́н – Сопро́н*, на [х] *Фома́ – Хома́, Єфі́м – Юхі́м, Єфі́мія – Юхі́мія, Єфра́м – Охри́м*,

Фотінія – Хотіна, на [в] *Фékла – Вékла*, на [т] *Агафáнгел – Агатáнгел, Варфоломій – Бартоломій, Фékла – Тékля, Мефóдій – Метóдій, Филимóн – Талимóн, Фадéй – Тадéй*. Приклади із варіативним [ф] / [т] знаходимо в іменах-композицях давньогрецького походження із частиною Θεó «Бог»: *Феодóр – Теодóр (Феодóра – Теодóра), Феодóсія – Теодóзія, Феοφίλ – Теоφίλ (Феоφίла – Теоφίла), Феοκτίστ – Теοκτίστ, Феοφάν – Теоφán (Феоφánія – Теоφánія)*; [ф] / [п] – в іменах із частиною φόρος «той, який несе»: *Никі́фор – Ничі́пір*.

Явище субституції також спостерігаємо в парах із варіативним написанням в основах слів приголосних **м : н, р : л**: *Микóла – Никóла, Єписті́ма – Лепесті́на, Нимидóра – Минодóра, Памфі́л – Панфі́л, Устíн – Устíм; Руфíн – Рувíм, Никі́фор – розм. Микі́фор* і под.

Уживання паралельних форм імен з **б / в** є наслідком різних традицій вимови грецької β («бета» [б] – назва й вимова за Еразмом Роттердамським, прийнята в класичній філології, та «віта» [в] за Йоганном Рейхліном, орієнтована на середньовічну візантійську вимову), що опосередковано вказує на шляхи проникнення цих імен в українську мову: *Аба́кум – Ава́кум, Абра́м – Авра́м, Абель – Авель, Варфоломій – Бартоломій*.

У галузі словотвору найприкметнішою рисою «освоєння» власних імен давньогрецького походження стало усічення етимологічного суфікса **-iū / -ij**, що континує гр. -ιος зі значенням відношення чи належності, котрий внаслідок перерозкладу основ увійшов до кореня. Тож нормативного закріплення зазнали варіантні форми, окремі з яких засвідчені ще в давньоруських пам'ятках: *Анатóлій – Анатóль; Анастáсій – Анастáс (др. Анастасиш – Анастасъ); Антóній – Антóн (др. Антониш – Антонъ); Аполлóній – Аполлón; Арсéній – Арсén; Артéмій – Артém; Афóній – Афón; Валéнтій – Валéнт; Влáсій – Влáс (Улáс); Григóрій – Григór; Євгéній – Євгén; Климéнтій – Климéнт – Клі́м, Костянтíн – Кóсть; Корнέ́лій (Корні́лій) – Корні́ло – Корні́; Лаврénтій – Лаврín; Панкρά́тій – Панкρά́т, Савéлій – Савéл*.

Трапляється, коли повна форма імені вживається тільки в розмовних і стилістично маркованих варіантах, як, наприклад, оф. *Васі́ль* – розм., ур.-церк. *Васі́лій*, оф. *Мака́р* – ур.-церк. *Мака́рій*, оф. *Тара́с* – розм., ур.-церк. *Тара́сій*. Водночас у деяких іменах усічена форма активована лише в розмовних варіантах, наприклад, оф. *Ана́ній* – розм. *Ана́нь*, оф. *Мефóдій* – розм. *Мефóдь*.

Загальна тенденція до усічення чоловічих імен на -ій торкнулася лише імен, які мають більше трьох складів. Двоскладові імена, як-то: *Овдій, Мокій, Гордій, Гурій* – зберегли свою первісну форму. Натомість «короткі» імена «подовжилися» завдяки нарощуванню афіксів **-ид, -ик, -ин, -ій, -оній, -ан, -к(о)**. Так утворилися лінійні й розгалужені деривативні «ланцюжки» імен зі спільним етимомом: *Віктор – Вікторій / Вікторін; Зот – Зотик; Олександр – Олександрін, Фотій – Фот – Фотін; Флор – Флорій / Флорентій / Флорентін / Флоріан / Флорід; Валентій – Валент – Валентін; Кірій (Кирей) – Киріан (Кир'ян) / Киріак (Кир'як); Петро – Петроній; Сіла – Сілан – Сілантій*. Із повних «канонічних» форм на зразок *Лук'ян, Дорофій, Тимофій, Євтіхій* за допомогою демінутивних та експресивних українських суфіксів **-аш, -ош (-іш), -ух** утворилися варіанти відповідно *Лукаш, Дорош, Тиміш, Євтух (Явтух)*, які, попри ініційовані церковною та світською владою заходи з уніфікації, що тривали протягом XVIII–XIX ст., зберегли статус офіційних.

Варіанти імен, утворені шляхом нарощування форманта **-к**, *Ількó* (від *Ілля*), *Левко* (від *Лев*), *Натáлка* (від *Натáлія*), *Юрко* (від *Юрій*) сьогодні сприймаються як розмовно-гіпокористичні. Тим часом у документальних записах південно-західних регіонів України аж до середини XX століття вони фігурують як офіційні.

Деякі українські ономастичні джерела як два офіційні подають варіанти *Васіль* і *Васілько* (гр. *βασιλειος* «царський»). Можливо, такий підхід продиктований тим, що в православному місяцеслові цим іменам належать різні календарні дати: одне з найшанованіших свят – «другий празник – Святого Василя» (Святого Василя Великого) відзначають 14 січня, тоді як день пам'яті блаженного Василька (князя Василька Костянтиновича Ростовського) припадає на 17 березня.

Морфологічна адаптація запозичених антропонімів, яка виявлялася, зокрема, в усіченні та нарощуванні основ жіночих імен, можливо, була продиктована бажанням «прикрасити» ім'я, надати йому шляхетного звучання: *Ангела – Ангеліна; Анжéла – Анжеліка / Анжеліна; Антонія – Антоніна / Антоніда / Антоніана, Богдана – розм. Богданія, Васілія – Василіна, Верона – Веронія; Натáлія – Натáля – Натáлка; Олександра – Олександріна; Таїсія – Таїса, Терезія – Терéза*.

Деякі чоловічі імена давньогрецького та давньоєврейського походження на слов'янському мовному ґрунті набули жіночого

граматичного роду. Так постали пари офіційних варіантів: *Μικολάϊ* – *Μικόλα*, *Μινέϊ* – *Μίνα*; *Σρεμί* – *Ярема*, *Καλένικ* – *Каліна*, *Ολεξί* – *Олєкса*; *Ζόσιμ* – *Зосіма*.

Щодо походження форм чоловічих імен на *-ο* існують різні гіпотези. На думку одних дослідників, у парах імен типу *Καρλ* – *Κάρλο*; *Λαυρ* – *Λαυρό* друге є застиглою формою вокатива, (як в іменниках а-основ чоловічого роду *σλугα* – *σλυγο*, *βοεвода* – *βοεβοδο*), котра згодом поширилася на інші групи іменників [Кульбакин: 50; Шахматов: 65]. Поширення цих форм пов'язують також з аналогічним впливом продуктивних словотвірних типів із формантами *-κο*, *-λο*, *-ιλο*, *-νο*, *-хно*, що спочатку закріпилися в системі прізвищевих назв і з плином часу втратили значення здрібності, згрубілості чи іншої характерної ознаки (*Τυπταλο*, *Τρυσίλο*, *Στετςκό*, *Τερέшко*, *Δαχνό*, *Μαχνό*) [Сімович 1929: 322].

Василь Сімович, не відкидаючи згаданих вище чинників як ланок тривалого історичного процесу, акцентує на явищах контамінації українського форманта *-λο* (*-ιλο*) із близькими за звучанням д.-євр. *-el* (єврейське «Бог») та гр. *-ήλ* *-ήλος*, унаслідок чого чоловічі імена зазнавали ряду перетворень: д.-євр. *Gabrī'el* «муж Божий», «міць Бога», гр. *Γαβριήλ*, стел. Гавріїль, укр. *Гавріло*; д.-євр. *Dānī'el* < *dānī* «мій суддя» та *'ēl* «Бог», гр. *Δανιήλ*, *Δανιήλος*, стел. Даниїль, укр. *Даніло*; гр. *Καρλος* < *καρλος* «плід», стел. Карьп, укр. *Карпó*; гр. *Παῦλος* < лат. *Paulus* < *raulus* «малий», стел. Павль (Паоуль), укр. *Павлó*; гр. *Πέτρος* «камінь, скеля», стел. Петрь, укр. *Петрó*. Таким же чином модифікувалися імена, які мали в грецькій мові фіналь *-ίλος* (*-ίλλος*), *-ίλλιος*, лат. *-illus*: гр. *Κύριλος*, *Κύριλλος*, лат. *Syrgillus* – «володар, пан, господар», стел. Кириль, укр. *Киρίло* [Сімович 1929: 344; Сімович 1931: 333].

Значний вплив на формування морфонологічної структури українських антропонімів мали процеси, пов'язані із занепадом зредукованих голосних, що стимулювало залучення багатого арсеналу словотвірних засобів, поширення й усталення певних словотвірних моделей. Це дозволяло досягнути милозвучності й природного звучання іншомовних імен українською мовою, передусім, уникнути важкого для вимови збігу приголосних чи голосних: гр. *Μάρκος*, лат. *Mārcus*, стел. Мар(ь)кь, п., ч. *Marek*, д.-укр. Марко, укр. *Маркó*; гр. *Αβέρκιος*, лат. *Abercius*, стел. Аверкий, укр. *Овєркій* і *Овєрко*; гр. *Φρανκίσκος*, лат. *Franciscus*, герм. *Frank*, п. *Franciszek*, укр. *Франкó*.

Отже, запозичені пропріальні назви (nomina propria), переважно грецькі та давньоєврейські хресні імена, адаптуючись на українському мовному ґрунті й усе більше віддаляючись від свого протоімені, з плином часу набували виразних фонеморфемних ознак національної мови з притаманним їй регіональним колоритом та словотвірною варіативністю. Документування й подальше внормування цих варіантів свідчить про тривалу, вивірену часом практику освоєння запозичених імен, яка здійснювалася у взаємодії літературно-книжної та усно-розмовної традиції, відповідала вподобанням конкретних носіїв імені й естетичним запитам українського мовно-культурного континууму в цілому.

Ажнюк Б.М. Переклад і міжмовна ідентифікація власних імен. *Академік Олександр Савич Мельничук і сучасне мовознавство: Зб. наук. праць.* Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. С. 228–236.

Белей Л. Природа особових імен та їх відтворення засобами чужої мови. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць.* Ужгород, 2016. Вип. 21: Ареалогія й ономастика. С. 198–202.

Етимологічний словник української мови: У 6-ти т. Упоряд.: Р. В. Болдирев, упоряд.; гол. ред.: О. С. Мельничук. АН Української РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. Думка. 1982. Т. 1–4.

Жовтобрюх М. А., Волох О. Т., Самійленко С. П., Слинко І. І. Історична граматики української мови. Київ: Вища школа, 1980.

Кульбакин С.М. Украинский язык, краткий очерк исторической фонетики и морфологии. Харьков, 1919.

Макарець Ю. Варіантність в офіційному жіночому іменослові України: між нормою й аномалією. *Культура слова.* Вип. 93. Київ, 2020. С. 183–195.

Михальчук О. Антропонім як об'єкт лінгвістичної експертизи. *Науковий вісник Ужгородського університету.* Серія: Філологія. Т. І. Вип. 45. Ужгород, 2021. С. 305–311.

Селігей П.О. Етимологічний словник запозичених суфіксів і суфіксоїдів в українській мові. Київ: Академперіодика, 2014.

Сімович В. Українські йменники чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні. *Праці українського високого педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі: Науковий збірник.* Прага, 1929. Т. І. С. 305–370.

Сімович В. Історичний розвиток українських (здрібнелих та згрубілих) чоловічих хресних імен з окремишньою увагою на завмерлі суфікси. Прага, 1931.

Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. За ред. В. М. Русанівського. 2-ге вид., випр. й доп. Київ: Наук. думка, 1996.

Скопненко О. І. Відтворення чужомовних власних імен в українській та білоруській традиціях: мовна норма і особисте право носія імені. *Мовні права в сучасному світі*: Зб. наук. праць. Ужгород, 2014. С. 253 – 260.

Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ: Довіра, 2005.

Шахматов О., Кримський А. Нариси з історії української мови та хрестоматія письменської старо-українщини XI–XVIII в. Київ: Друкар, 1922.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- гр. – грецьке
- д.-євр. – давньоєврейське
- д.-р – давньоруське
- д.-фр. – давньофранцузьке
- лат. – латинське
- м. – македонське
- оф. – офіційне
- п. – польське
- пор. – порівняй
- р. – російське
- розм. – розмовне
- с. – сербське
- с.-гр. – середньогрецьке
- слц. – словацьке
- стсл. – старослов'янське
- укр. – українське
- ур.-церк. – урочисто-церковне
- ч. – чеське

REFERENCES

Azhniuk, B.M. (2012). Translation and interlingual identification of proper names. *Akademik Oleksandr Savych Melnychuk i suchasne movoznavstvo (Academician Oleksandr Savych Melnychuk and modern linguistics): Coll. of sciences*. Kyiv: Vydavnychi dim D. Buraho. 228–236 (in Ukr.).

Belei, L. (2016). The Nature of Proper Names and Their Transition into Foreign Language. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva (Modern problems of linguistics and literary criticism): Coll. of sciences*. Vol. 21, 198–202 (in Ukr.).

Kulbakin, S.M. (1919). Ukrainian language, short essay on historical phonetics and morphology. Khar'kov (in Rus.).

Makarets, I. (2020). Variation in the official female onomasticon of Ukraine: between norm and abnormality. *Kultura slova (Culture of Word)*, 93, 183-195 (in Ukr.).

Mykhalchuk, O. (2021). Antroponym as an object of linguistic expertise. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Filolohiia (Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Philology)*. Vol. I. 45, 305-311 (in Ukr.).

Selihei, P.O. (2014). Etymological dictionary of borrowed suffixes and suffixoids in the Ukrainian language. Kyiv: Akadempriodyka (in Ukr.).

Simovych, V. (1929). Ukrainian masculine nouns on -o in historical development and coverage. *Pratsi ukrainskoho vysokoho pedahohichnoho instytutu im. Mykhaila Drahomanova u Prazi: Naukovyi zbirnyk (Proceedings of the Ukrainian Higher Pedagogical Mykhailo Drahomanov Institute in Prague): Coll. of sciences*. Vol. I, 305-370 (in Ukr.).

Simovych, V. (1931). Historical development of Ukrainian (diminutive and augmentative) Christian names of men with special attention to dead suffixes (in Ukr.).

Skrypnyk, L., Dziatkivska, N. (1996). Proper names of people: dictionary-handbook. Kyiv (in Ukr.).

Skopenko, O. I. (2014). Reproduction of foreign names in Ukrainian and Byelorussian traditions: the language norm and the personal right of the bearer of the name. *Movni prava v suchasnomu sviti (Language rights in the modern world)*. Uzhhorod: 253 – 260 (in Ukr.).

Triiniak, I. I. (2005). Dictionary of Ukrainian names. Kyiv: Dovira (in Ukr.).

Shakhmatov, O., Krymskyi, A. (1922). Essays on the history of the Ukrainian language and a textbook of Old Ukrainian writing of the XI–XVIII centuries (in Ukr.).

LEGEND

hr. – greek

d.-yevr. – old.-hebrew

d.-r. – old.-russian

d.-fr. – old.-french

lat. – latin

m. – macedonian

of. – official

p. – polish

por. – compare

r. – russian

rozm. – colloquial

s. – serbian

c.-hr. – middle-greek

slts. – slovak
st-sl. – old.- slavic
ukr. – ukrainian
ur.-tserk. – ceremonial-church
ch. – czech

Статтю отримано 30.08.2022

Liliia Andriienko

POLYVARIANTITY OF PERSONAL NAMES AS A LINGUISTIC AND CULTURAL PHENOMENON

The biggest layer of the Ukrainian anthroponyms consist of names that came from ancient Greek, ancient Hebrew, Latin and the languages of the nations related to Byzantine culture. With the passage of time the names, that became widespread and popular on the Ukrainian territory, appeared in different phonetic variants and divergent structural and morphological forms, in which the characteristic features of the Ukrainian language were more clearly manifested.

The systemic nature of these changes led to the appearance of a number of variants of the same name, *multivariance of a personal name*. By the *multivariance of a personal name*, we mean the set of variants of a personal name belonging to the national anthroponymicon, reflected in the usus and recorded in lexicographic onomastic sources. It is characterized by a variety of morphological forms and structural and word-forming types that appeared at a certain synchronic stage as a result of systemic language changes in the process of establishing original and development of borrowed proper names, each of which is related to a protoonym, by a set of relevant features.

In the article we consider the phenomena, that took place in the system of vocalism, consonantism, at the structural and morphological levels, which was reflected in the branched system of variants of personal names. The changes that led to the appearance of variants is an indication of the dynamical cultural memory and are an integral part of the Ukrainian linguistic world picture. Therefore the Ukrainian anthroponymicon is a national treasure and deserves a comprehensive study from both an ethnocultural and a linguistic point of view.

Key words: proper name, personal name, anthroponym, Ukrainian anthroponymicon, multivariate personal name, phonetic and structural adaptation